

Elin T. Brødholt
Arkeologisk Seksjon,
Kulturhistorisk Museum
Boks 6762, St. Olavs plass
0130 Oslo

Vår ref.: 2010/80 Deres Ref.: Dato: 10.06.10

Osteologisk analyse av skjeletter fra yngre jernalder i Norge

Vi viser til henvendelsen fra deg 15. april 2010, vedrørende ditt prosjekt "Sosial identitet belyst ved arkeologiske og osteologiske undersøkelser av graver fra yngre jernalder. Tilnærming til studiet av graver". Det oppgis at målet ved prosjektet er å undersøke sosial identitet knyttet til kjønn, alder, sosial status, regional og geografisk tilhørighet, slik det er uttrykt i gravsammenheng. Forskningsmaterialet utgjør ca. 160 ubrente skjeletter fra yngre jernalder, som befinner seg i De Schreinerske Samlinger ved Universitetet i Oslo. Det vil foretas en tradisjonell arkeologisk undersøkelse av gravene, samt en osteologisk analyse av skjelettmaterialet. Ved å bruke disse to ulike tilnærmingene, vil det undersøkes om den arkeologiske undersøkelsene alene er tilstrekkelige for å belyse sosial identitet og om de arkeologiske forklaringsmodellene vil bekreftes eller avkreftes av det osteologiske materialet.

Utvalg for vurdering av forskning ved bruk av menneskelige levninger (Skjelettutvalget) diskuterte henvendelsen din på møte 28. mai 2010.

Utvalget har først et par kommentarer knyttet til spørsmålet om godkjenning fra andre instanser. Det oppgis at det ikke er søkt om godkjenning fra andre instanser. Materialet som skal undersøkes er en del av De Schreinerske Samlinger. Materialet kommer imidlertid fra flere deler av landet og ligger innenfor flere landsdelsmuseers forvaltningsområde. Utvalget vil derfor oppfordre søker til å informere de respektive landsdelsmuseer om prosjektet. Dette vil dessuten sikre at det ikke forskes eller planlegges forskning parallelt på samme materiale.

Det understrekes videre at samiske graver ikke inkluderes i forskningsmaterialet, men at det kun er førkristne graver av tradisjonell norrøn karakter som vil undersøkes. Utvalget mener imidlertid at du ikke uten videre kan avvise at noe av materialet du skal bruke er samisk. Skjelettmaterialet fra yngre jernalder er sterkt tilknyttet Nord-Norge. Den geografiske fordelingen av de funnene som oppgis viser at mer enn 60 % av skjelettene kommer fra

Nordland og Troms. En særlig utfordring ved dette materialet er at mesteparten sannsynligvis stammer fra løsfunn og uprofesjonelle ettergravinger/utgravinger på 1800- og tidlig 1900-tall. Altså er det til dels stor usikkerhet knyttet til opplysningene om funnomstendighetene. Dette gjør at det kan være vanskelig å finne gode arkeologiske data om den enkelte grav som en sammenligning for de osteologiske dataene. Mangelfulle opplysninger tilsier videre at man ikke kan se bort fra at dette materialet inneholder individer med en samisk bakgrunn. Utvalget mener at du bør vurdere denne muligheten grundigere, og i tilfelle ta kontakt med Sametinget for en eventuell godkjenning.

Det fremgår at undersøkelsen kan innebære destruktive analyser. Forskning som ødelegger, eventuelt omformer skjelettmateriale, umuliggjør eller reduserer muligheten for fremtidig forskning på materialet. Dette reiser spesielle etiske problemstillinger. Informasjonsverdien må avveies mot graden av ødeleggelse eller omforming av forskningsmaterialet. (jf.

[Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi, punkt 24](#)). Følgende spørsmål bør reises i en etisk vurdering av ødeleggelse av skjelettmateriale: (a) Er metoden som skal benyttes den som gir minst mulig skade på materialet? Dersom formålet med studien kan oppfylles med teknikker som ikke innebærer destruksjon av materialet, eller mindre skade, bør slike velges; (b) Er det en rimelig mulighet for at prosjektet skal lykkes? Det må sannsynliggjøres at studien vil gi verdifull kunnskap. (c) Hvor sjeldent er materialet? Dersom materialet er svært sjeldent, stilles det særlige krav til prosjektets verdi og til oppfyllelsen av a) og b) (jf. *Veiledning til meldeskjema*).

I dette tilfellet mener utvalget at prosjektet reiser interessante og viktige forskningsspørsmål, og at prosjektet kan gi spennende resultater. Samtidig utgjør forskningsmaterialet til prosjektet en stor del av det materialet man har fra Norge i denne perioden. Det er uklart for utvalgsmedlemmene hvorvidt du trenger å utføre destruktive analyser for å få svar på dine forskningsspørsmål, og hvor mange skjeletter som eventuelt vil bli berørt av prøvetaking for destruktive analyser. Utvalget mener derfor at nødvendig materiale for de destruktive analysene, altså de som krever prøveuttak, bør tallfestes.

Videre er utvalget av den oppfatning at prosjektet, slik det presenteres i prosjektbeskrivelsen, er svært omfattende, og det stilles spørsmål ved om det er realistisk at du skal få svar på det du ønsker å undersøke innenfor den tidsrammen du opererer med.

Utvalget stiller dessuten spørsmål ved en bestemt formulering i prosjektbeskrivelsen som omhandler etnisk identitet. På side 9 står det: "Kan tradisjonell arkeologisk tolkning av gravgods og etnisitet understøttes i de naturvitenskapelige analysene? Kan de naturvitenskapelige analysene belyse såkalte "blandede graver", hvor individets geografiske opphav står i kontrast til elementer gravskikk/gravgods tradisjonelt tolket som skandinaviske". Det er uklart for utvalget om det her menes at aDNA og osteologiske analyser kan brukes til å fastslå individenes etniske identitet. I så fall må det innebære at

man trekker en slutning fra visse anatomiske og genetiske kjennetegn ved skjelettet til slutninger om individers etniske identitet. Dette reiser et tema som er både innfløkt og omstridt, og som derfor bør behandles med større presisjon.

Skjelettutvalget er i hovedsak positive til ditt prosjekt, og tilrår gjennomføring med de anbefalinger som er gitt ovenfor. Det forutsettes at prosjektet legges frem på nytt dersom det under gjennomføringen skjer endringer i de forutsetninger utvalget har basert sin avgjørelse på (jf. *Mandatet til Skjelettutvalget punkt 5 ii*). Vi minner også om at det skal rapporteres tilbake til utvalget når et prosjekt er gjennomført (jf. *Mandatet til Skjelettutvalget punkt 5 iii*).

Med vennlig hilsen,

Oddbjørn Sørmoen

Leder, Skjelettutvalget

Helene Ingierd

Sekretariatsleder, Skjelettutvalget